

pride plačilni dan vsem, ki plemenito mislijo ter požrtvovalno in preko svoje moči delajo?! Kaj bo potem, ko poslednji odmev topovskega groma odjekne iz globoke dalje in se iz vseh prsi izvije radostni glas o zaželenem miru?! Ali se tedaj še tesneje zajedó klešče spon in stisk, ali pa tedaj tudi slovenskemu učitelju vstane — Vseh živih dan?!

Vojna.

GROB JUNAKOV.

EMIL ZEILHOFER

Iz Poljčan na Štajerskem poročajo, da je padel na italijanskem bojišču tovariš Emil Zeilhofer, mlad in navdušen slovenski učitelj, doma iz Poljčan.

Bodi učitelju-junaku, ki je prelił kri za svojo domovino, nemilnljv spomin v naših srcih!

RAZRUŠENE HIŠE.

Domovi — kaj iz vas je sila, strahote polna, naredila? Trpeli smo, ko smo vas mi gradili in mrtvo snov od vseh strani nosili, da živo bivališče in ognjišče, v skrbeh in jadu zavetišče od tal nam dvigne se pod streho varno, ki jo poljublja solnce zlatožarno! —

Sedaj vas ni! ... Najlepše, kar ima ubogi človek — dom — razbil je ljuti bojni grom! Po grobju plamen še hlata v jezikih, vžganih od grozot, da nihče več nikoli ne zazna, kod srečno naš je bival rod!

In skromne hiše delavca, meščana, in v tvornicah bogastva zakopana, ponižne koč, s slamo krite, palače, kot v pravljicah ponosite, oboki smeli, v vis hiteči, in vitki stebri mramorja blesteči — kar um človeški, roki pot kažo, oblikujoč, ustvarjajoč, na trdni temelj je pričaral za dolge veke! ... Pa je sebe varal? ...

Vihra naj sila, uničuje — duh, večno živ, brez konca snuje, ko žanje smrt, on ne miruje: iz pogubljenja srka moč, z življenjem smrt uničuje! Ko v prah grmi za zidom zid, že nov načrt se v mislih vije, da zopet v snov in lik prelił, z življenjem novim grob prekrije!

G.

ODPUST UČITELJEV IZ VOJAŠKE SLUŽBE.

Vojno ministrstvo je na prošnjo nižje-avstrijskega deželne šolskega sveta odredilo, da se naj oni učitelji-črnovojniki, ki opravljajo le vojaške pomožne službe in so torej za službo na bojišču ali pri straži (Kriegs- oder Wachdienst) nesposobni, začasno odpuste, da prevzamejo zopet poučevanje. Ta ukrep vojnega ministrstva ima pač principialen značaj in velja najbrže tudi za druge dežele.

koja. Končano je! Vračajo se ginjeni, zamišljeni ...

Polnoč je! Odhajajo! Odhajajo po prašni cesti v temo, v polno tajinstveno noč ... dalje ... Čuje se težka vojaška hoja! Pridejo skozi opustošeno selo do brega reke. V jutranji temi se jim pokaže svetel trak lene reke, ki se z malomarnim šumenjem pomika dalje. Obala je obrastena z gostim vrbovjem in obdana z močvirnim tлом. Vse mirno! Hipoma zagrmje sovražni topovi. Prasketanje pušk gluši ozračje in jutranjo poltemo, kot bi bila ena sama velika strojna puška. Toča krogel se vsipa iz naših vrst na sovražnika. Bitka! Nekaj časa strašna kanonada, misli: polomilo se bo nebo.

Dan je! Svetloba še razganja temo, a tudi boj ponehava. Trupla leže semintja. Mnogim ni bilo usojeno, da dočakajo dneva. Koliko je žarko ljubečih src prestreljenih. Koliko teh prestreljenih src je ljubilo svoje drage domače, svojo ženo in deco! A za ljubav do domovine in za ljubav do svojega carja ta vrla, ta poštena srca več ne bijejo.

Tam na daljnem horizontu se zabliski rob vzhajajočega solnca. Nekako boječe se razlijejo prvi žarki po polju grozote.

DVA MILIJONA VOJAKOV ABSTINENTOV V NEMČIJI IN AVSTRIJI.

V ozemlju zveznih srednjeevropskih cesarstev prebiva sedaj dva milijona vojakov, vsi že bolj v moški dobi, ki se popolnoma vzdržujejo alkohola, pri čemer se je pokazalo, da jim zdržnost tega v življenju tako potrebnega »krepčila« prav nič ne škoduje. Dobivajo še celo nekoliko manj kruha in vkljub temu ne dobivajo »tekočega kruha«, ki ga smatrajo nekateri kot neobhodno potrebno opojno pijačo. Večkratno preiskovanje njihovega zdravja in tehtanje dokazuje, da njih telo ne peša, da vsi vkljub temu »pomanjkanju« lahko težko delajo; sploh na vseh se opaža, da jim zdržnost prija. Zdržnost ni sicer prostovoljna, četudi se vrši preizkušnja, ne da bi kdo vpraševal preizkušance za dovoljenje, se vendar ni doslej oglašil noben usmiljen glas izmed prijateljev alkohola, ki bi bil zaklical: »Dajte jim vendar tudi piva, žganja, našim ubogim sovražnikom vojnim ujetnikom«.

NOVI DAVKI.

Izšle so nove cesarske naredbe, ki zvišujejo pristojbine od dediščin, daril in zavarovalnih premij. Te naredbe stopijo 1. januarja 1916 v veljavo. Uradno se razglašajo, da bodo te nove pristojbine znesle na leto 23 milijonov kron.

INVALIDNI VOJAKI — DRŽAVNI URADNIKI.

Ogrsko trgovinsko ministrstvo je izdalo naredbo, ki določa, da je invalidne vojaške vzgojiti za državne uradnike.

ITALIJANI IN SLOVENC.

Splitsko »Naše Jedinstvo« piše: »Minister Barzilai v Neaplju se je pritoževal, da je Avstrija tlačila Italijane in da je vedno zatirala politične in gospodarske interese Italije. Ni na svetu niti v najliberalnejših državah primere, da je kaka narodnost v manjšini uživala toliko pravic, toliko privilegijev, toliko zaščite kakor italijanska v Avstriji. Na brezobrazne tožbe Barzilaja bi ga vprašali: Ali je lepše za Italijane na Malti, ali na francoski Rivijeri, nego je bilo v Avstriji? Vprašali bi ga, kaj ima 40.000 Slovencev v Italiji napram 15.000 »Italijanov« v Dalmaciji. — Ali treba je razumeti prekomorske komedijante v njihovi megalomaniji in nenasitnosti. Ponudite jim prst, pa primejo celo roko. Vse hočejo, prav vse, ali pa nastane krik in vik. Zato so jih mlátili po Francoskem, zato jih bijejo, kjer morejo, po Ameriki, zato jih nikjer na svetu ne morejo trpeti, pa so se zaradi tega tako radi naseljevali v Avstriji. Oni, tuji na naši zemlji, so jedli naš kruh, naši pa so se potikali po Afriki in po rudnikih Amerike, pa so še vedno kričali, da so tlačani. Preko 40.000 italijanskih naseljencev v Trstu je živelo izborna ob naši obali, na tisoče družin jim je služilo denarje po gozdovih alpskih dežel, tam so gradili tvornice, vile, ali po Barzilaju je Avstrija zatirala gospodarske interese Italije! Kako le?«

USTANOVITEV FONDA ZA ZARADI VOJNE OSLEPELE AVSTRIJSKE DRŽAVLJANE CELOKUPNE OBOROŽENE SILE.

Na iniciativo in s krepko podporo patriotično mislečih pospeševalcev pomožne akcije za naše junaške branilce domovi-

ne se je započelo mnogo zbirk za pripadnike naše oborožene sile, ki so zaradi vojne oslepeli. Velik del na ta način nabranih denarnih sredstev, zlasti donesek temu namenu posvečene prireditve lista »N. Freie Presse«, se je prepusilo c. kr. ministrstvu za notranje zadeve v prosto razpolaganje v okviru namena, ki se je zanj nabiralo. V dvojnem namenu, na eni strani ustvariti od države različno juristično osebo, ki ima lahko lastno imetje, kot lastnico teh sredstev, na drugi strani pa patriotom, ki so pri teh poklonitvah v prvi vrsti udeleženi in izkušeni in izkušnim poznavalcem uredb za slepce dati priliko pri upravi teh sredstev sodelovati, je ustanovilo c. kr. ministrstvo za notranje zadeve iz izročene mu gotovine fond, ki naj nosi ime: »Fond za zaradi vojne oslepele avstrijske državljane celokupne oborožene sile« (naslov: Kriegsblinden-fonds, Dunaj, ministrstvo za notranje zadeve) in je v splošno direktivo za obstoj in delovanje tega fonda izdalo poseben statut, po katerem se bo izročilo upravo fonda posebnemu kuratoriju. Priprave za ustanovitev tega kuratorija so že dokončane in se bo ta v bližnjem času konstituiral. Na ta način se zdi, da je dano jamstvo, da se bo velikodušna darila namenu primerno in pravično porabilo v korist in blagor onih žrtev vojne, ki so najbolj pomilovanja vredne.

BAKER, NIKEL, MED.

Izšla je cesarska naredba, ki se bo nje učinek izdatno občutil tako v mestih, kakor na deželi. Ta cesarska naredba ukazuje namreč, da je za vojne namene oddati vse stvari, ki so iz bakra, medij brona, tombaka ali niklja, in sicer vse te stvari, če so v zasebni rabi, če jih imajo prodajalci ali izdelovalci, če jih imajo gostilničarji, kavarnarji, peki, slaščičarji, društva, samostani, bolnice, čitalnice in vzgojevalni zavodi ali sanatoriji. Oddati je torej vso kuhinjsko in drugo posodo in vse naprave iz teh kovin: skleda, ponve, možnarje, skodelice, svečnike, likalnice, kotle, uteži, palice za preproge, če niso samo prevlečene z medjo. Teh stvari ne sme nihče več obdelati, rabi jih pa še lahko do 30. novembra. Po 30. novembru bo treba vse te reči oddati za nakupovanje pooblaščenim mestom, lahko se pa za vojne namene že prej darujejo. Torej s 30. novembrom se začne oddajanje; kdor teh stvari ne bo oddal, zapade seveda kazni. Vse to blago se bo plačevalo po cenah, ki so določene v zgoraj omenjeni cesarski naredbi. Tisti, kdor bo take reči oddal, si bo moral seveda sam kupiti nadomestila iz železa, emajla ali kake druge tvarine. Da bi cene teh nadomestil ne poskočile preveč, je vlada določila v tej naredbi tudi najvišje cene, po katerih se smejo prodajati taka nadomestila, izdelana iz litega železa ali iz pločevine.

POMANJKANJE ZNANJA DEŽELNIH JEZIKOV.

Z vojaške strani pišejo odlični dunajski korespondenci »Information« (76. št. z dne 27. sept.): »Novo šolsko leto se je pričelo, v ljudske in srednje šole zopet vre naša ljuba, pouka željna mladina, in na visokih šolah se v kratkem prično vpisovanje. Vkljub temu, da je odpadel velik del učnih oseb, bo v splošnem mogoče vzdržati pouk v zadostnem obsegu. Avstrija je bila vedno dežela resne izobrazbe, in z veseljem je treba pozdravljati dejstvo, da se ni treba bati nikakršne mo-

titve in ovire na šolah nižje ali višje vrste. Opozoriti pa hočemo na dejstvo, da se niso še izpolnila ona pričakovanja, ki so se nanašala na vpliv vojnih izkušenj na učne načrte, posebno na srednjih in visokih šolah. Tako vidimo, da je število tedenskih ur, določenih za pouk tujih klasičnih ali modernih jezikov, ostalo popolnoma neizpremenjeno. Grščina in latinščina, angleščina in francoščina se goje v enakem obsegu, kakor nekda — meseca majnika. Nauki, ki jih je, posebno na bojišču, podalo nezadostno znanje vojaškega službenega jezika, ravnotako pa tudi splošno pomanjkanje znanja naših mnogoštevilnih deželnih jezikov, se še niso uporabili. Najbrž je bil čas prekratek, da bi že sedaj revidirali zastarele učne načrte. Pripominjamo, da nočemo nikakor, da bi se izločilo ali odpravilo naučenje klasičnih ali modernih tujih jezikov. Vendar pa ni dvoma, da se morajo bolj upoštevati deželni jeziki. Nas ne vodijo pri tem politički, temveč v prvi vrsti vojaški, potem pa morda splošni praktični obziri. Neoporekljv aksijom je postalo dejstvo, da se vkljub vsej važnosti klasičnih in tujih jezikov ne sme omogočati naučenje teh jezikov ob popolnem zapostavljanju lastnih jezikov, v državi običajnih deželnih jezikov. Vojna in izkušnje tega strahovitega resnega leta so pokazale absolutno potrebo revizije, posebno jezikovnega dela učnih načrtov na šolah v vsej državi, predvsem pa tudi v Cislitvanski. Skrajni čas bi bil, da dobimo na vseh šolah času primerne učne načrte. Grščina, latinščina, francoščina in angleščina ostanejo učni predmeti, ki jih je vredno gojiti, toda če bi se mogli naučiti le na stroške naučitve nemškega, ogrskega, češkega, poljskega in drugih slovenskih jezikov onih jezikov, katerih splošno znanje bi moralo mogočno povzdigniti trdnost in notranjo sklenjenost države, bi se nam zdelo to pač predrago plačano. Ta reforma učnih načrtov je prav tako nujna, kakor je važna.«

UGODNOSTI INVALIDNIM ČASTNIKOM.

Invalidni častniki, vojaški uradniki in častniški aspiranti, ki so izdelali pred vstopom v aktivno vojaško službo kako vojaško akademijo ali kadetno šolo ali zadnji razred kake javne srednje šole, dobe izjemne pravice zrelostnih izpričeval na realkah in smejo obiskavati tiste visoke šole kakor realci. Invalidni častniki se lahko prijavijo tudi k zrelostnim izkušnjam srednjih šol in se smejo, še preden si izposlušajo zrelostno izpričevalo, vpisati na visoke šole kot izredni slušatelji; a vstejejo se jim samo taki semetri. Ti predpisi se raztezajo tudi na invalidne častnike, vojaške uradnike in častniške aspirante v neaktivnem stanju, če se zaradi svoje invalidnosti ne morejo več posvetiti svojemu prejšnjemu poslu in če dokažejo potrebno predizobrazbo.

RIMSKO VPRAŠANJE PO SVETOVNI VOJNI.

Profesor na nemškem vseučilišču v Pragi objavlja študijo o položaju papeža od odprave cerkvene države in o bodoči mednarodni uredbi tega vprašanja. V vrsti člankov razpravlja avtor o dvojni suvereniteti papeža (duhovni in svetni), o cerkveni državi dunajskega kongresa, o nje propasti, o italijanskem garancijskem zakonu in o rešenju rimskega vprašanja po novem dunajskem kongresu. Pisec se ne poteza za staro cerkveno državo in tudi ne usiljuje javnosti kakega drugega določenega poizkusa za rešenje vprašanja. Hoče le pripraviti mirno proučenje ter s tem pripomoči izpopolnitev želje, ki jo je še nedavno izrekel Benedikt XV. z besedami: »Z najiskrenejšim hrepenenjem po čim skorajšnjem miru med narodi spajamo željo, da bi vrhovni glavar ne ostal nadalje v nenaravnem položaju, ki tudi miru med narodi dela škodo v mnogokaterem pogledu.«

SPOZNAVANJE NARODOV.

Nemški profesor Görlitz piše v »Herrnhutu«: »Mi Nemci v Nemčiji smo se veliko premalo brigali za kulturno življenje in stremenje Čehov, da bi ta narod razumeli in stopili v kulturne odnose z njim.«

DELO SLOVENSKEGA UČITELJSTVA ZA »RDEČI KRIŽ«.

Gospa učiteljica Grailandova v Kostanjevici nabrala 10 K; tovariš Emil Pakiž, vodja ljudske šole v Sv. Križu, 50 K in za oslepele vojaške 50 K = 100 K; šolsko vodstvo na Igu zbirko 80 K; ljudska

Prineso težko ranjenega ranjenca. Motne in trudne njegove oči se preobračajo, in časih se čuje zamolklo, težko hropenje iz prestreljenih prsi. Izza obveze na rani, kri polagoma prodira. Prvi solnčni žarki mu obsevajo blede, rosan obraz. Sredi tega boja med njegovim življenjem in smrtjo se pa zbude v bližnjem logu slavčki in zapoje svojo enostavno, a prekrasno pesem. Solnčni žarki že prodirajo skozi goste vrbove. A pesem slavca sredi zelene loga ne poneha. Pevajo! ... Pevajo mogoče, da s svojo pesmijo pozdravljajo porod novega dne za tako strašno nočjo? Ali mogoče pevajo, da njega še spominjo lepih srebrnih, bistrih rek, potokov in logov domačih? Ali da s pevanjem ublaže zadnje trenutke njemu, ki so mu usojeni še preživeti? Bog zna!

A utihnili so drobni slavčki. Plašni so izginili v zelenem vrbovju. Smrtni mir! ... Na skrajnem horizontu se blešči solnčna plošča v vsem čaru in sijaju. A blažen nasmeš na bledeh ustnicah in napol zaprte oči mrtvega gledajo, rekel bi, noseč pozdrav z drugega sveta ...

Da, France, težka slutnja ob slovesu — a kruta resnica! Dal si mlado življenje, vse svoje upe in nade domu in cesarju!

Junak! Zapustil si nas prijatelje-tovariše. Zapustil drage domače in lepo petje, ki si ga tako ljubil. Ne brigaš se sedaj za vse to, ker si v boljšem svetu. Ne čuješ več zemeljskega hrupa, ne čutiš zemeljskega gorja. Ne ganeš se več ob grozotah še bešneče vojne, ki nas je še druge vklešila v železni svoj oklep. Mogoče še marsikoga od nas zadene ista usoda, da ostane tam kot žrtev in zopet žrtev. Vedi pa, France, da pozabljen nisi in nikdar ne boš! Zapisan si neizbrisno v knjigi slovenskih junakov, zapisan si v srcu naroda, ki si zanj delal neumorno do zadnjega, a vtisnjen je Tvoj spomin v srcih zvestih prijateljev in tovarišev.

A ti zemljica gališka, napojena s krvjo sina Slovenije ponosne, prejmi ga junaka v svoje krilo! Nudi mu, četudi daleko od mile in drage domovine, daleko od milih in dragih, večno počivališče! Ne zgražaj se nad prolitjem krvi, ker je kri junaka sveta, ker iz nje zraste najlepše cvetje — cvetje svobode! A vi, drobni slavulji! Časih zapevajte drobno pesemco nad gomilo padlega junaka — našega dragega brata!